

1. Celem niniejszego projektu jest zbadanie skuteczności zastosowania wybranych przepisów prawnych wprowadzonych przez władze rosyjskie po stłumieniu powstania styczniowego z zamiarem pozbawienia polskiego ziemiaństwa i drobnej szlachty zagrodowej własności ziemskiej. Przedmiotem analizy będą również strategie wykorzystywane przez różne grupy społeczne polskiego pochodzenia (szlachtę, mieszczan i włościan) w celu odzyskania utraconych na rzecz rosyjskich właścicieli nieruchomości na terenie północno-wschodnich guberni Cesarstwa Rosyjskiego. Postawione zostaną pytania badawcze m.in. o odsetek nabytych przez Rosjan, na mocy wybranych ukazów, majątków ziemskich, które następnie trafiły ponownie w ręce polskich ziemian, mieszczan i włościan jak również o metody jakie wykorzystywały osoby polskiego pochodzenia w celu odzyskania utraconych nieruchomości. Ramy chronologiczne projektu obejmują okres od wprowadzenia aktu konfiskacyjnego z 22 marca 1863 roku do ewakuacji administracji rosyjskiej w 1915 roku. Realizacja planowanych badań umożliwi wyjaśnienie znaczenia własności ziemskiej w kształtowaniu się nowoczesnej XIX-wiecznej narodowości w Europie Środkowo-Wschodniej, którą definiowały już nie tylko przywileje stanowe.

2. Analizie zostaną poddane materiały archiwalne wytworzone przez kancelarię generał-gubernatora wileńskiego oraz podległych mu zarządów gubernialnych dóbr ziemskich w trzech wytypowanych guberniach: grodzieńskiej, wileńskiej i mińskiej. Ponadto wykorzystam akty notarialne zarejestrowane w kancelariach Starszych Notariuszy Sądów Okręgowych oraz dokumentację powiatowych inspektoratów podatkowych. Próba badawcza obejmie 162 majątków ziemskich co stanowi 20% nieruchomości przejętych przez Rosjan na mocy wytypowanych przepisów prawnych tj. ukaz konfiskacyjny z 22 marca 1863 r., instrukcja z 23 lipca 1865 r. i ukaz z 10 grudnia 1865 roku. Główne badanie będzie opierało się na wykorzystaniu kilku metod badawczych: prawno-historycznej (analiza aktów normatywnych), genealogicznej (analiza pamiętników i dzienników). Ponadto wykorzystam metodę kwantytatywną opartą o relacyjne bazy danych, do których wprowadzone zostaną kategorie danych dotyczących poszczególnych majątków: lokalizacja, powierzchnia i struktura gruntów, cena nieruchomości, właściciel.

3. Planowane badanie wyróżnia się interdyscyplinarnością. Oprócz historii gospodarczej i politycznej łączy problematykę, która jest typowym przedmiotem zainteresowania socjologii narodu czy historii prawa. Relacyjna baza danych, wykorzystana do analizy dokumentacji notarialnej i podatkowej stanowi nowoczesną metodę badawczą, która nie jest powszechnie stosowana przez badaczy XIX wieku. Opracowanie modelu badawczego umożliwi zweryfikowanie hipotez badawczych dotyczących rozpoznania i zdefiniowania metod stosowanych przez polską szlachtę w celu odzyskania utraconych nieruchomości ziemskich. Wzorcowa baza danych będzie pomocna w przeprowadzeniu analizy porównawczej do rozwiązań wprowadzonych przez inne imperia kolonialne np. Cesarstwo Niemieckie. W celu uzupełnienia pozyskanych dotychczas informacji, będę kontynuował kwerendę w zasobach archiwalnych na Litwie, Białorusi i Rosji. Efekty pracy badawczej zostaną opracowane w formie serii artykułów naukowych, których publikacja jest planowana w renomowanych czasopiśmie zajmujących się tematyką Europy Wschodniej. Ponadto rezultaty badań zostaną zaprezentowane na międzynarodowych konferencjach (np. Międzynarodowa Konferencja Historii i Polityki Europejskiej w Moskwie), seminariach i warsztatach.